

2025

ECONOMICS

Full Marks : 80

(Part-A = 40 + Part-B = 40)

Pass Marks : 24

Time : Three hours

The figures in the margin indicate full marks for the questions.

PART-A (ক - অংশ)

For New Course

Q. No. 1 carries 1 mark each (any four)	1×4 = 4
Q. No. 2 carries 2 marks each (any five)	2×5 = 10
Q. No. 3 carries 3 marks each (any two)	3×2 = 6
Q. No. 4 carries 6 marks each (any two)	6×2 = 12
Q. No. 5 carries 8 marks each (any one)	8×1 = 8
Total = 40	

PART-B (খ - অংশ)

For New Course

Q. No. 6 carries 1 mark each (any four)	1×4 = 4
Q. No. 7 carries 2 marks each (any five)	2×5 = 10
Q. No. 8 carries 3 marks each (any two)	3×2 = 6
Q. No. 9 carries 6 marks each (any two)	6×2 = 12
Q. No. 10 carries 8 marks each (any one)	8×1 = 8
Total = 40	

(Introductory Macroeconomics)

(সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞান পরিচয়)

(সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞান পরিচয়)

(থুবুর সংখ্যান্থিনি সিনায়থি)

1. Give short answers to **any four** of the following questions :
1×4=4

তলৰ যিকোনো চাৰিটা প্ৰশ্নৰ চমু উত্তৰ দিয়া :

নীচৰ যে-কোনো চাৰিটা প্ৰশ্নৰ সংক্ষিপ্ত উত্তৰ দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनब्रै सौनायनि सुंद' फिननाय हो :

- (i) Who is known as the father of Macroeconomics ?

সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞানৰ পিতৃ বুলি কাক জনা যায়?

সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞানের জনক বলে কে পরিচিত?

থুবুর সংখ্যান্থিনি বিফা হোননা সোরখৌ মিথিনায় জায়ো?

- (ii) What are the *two* sectors studied in 'two-sector economy' ?

‘দ্বিখণ্ডবিশিষ্ট অর্থনীতি’ৰ অধ্যয়নত কোন দুটা খণ্ডৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হয়?

‘দ্বিখণ্ডবিশিষ্ট অর্থনীতি’ৰ অধ্যয়নে কোন দুটি খণ্ডৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হয়?

‘गनै खोन्दो गोनां रांखान्थि’नि फरायसंनायाव माबे मोननै खोन्दोनि सोमोन्दै सावरायनाय जायो ?

- (iii) Write the full form of FRBM Act, 2003.

FRBM আইন, ২০০৩ ৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লিখা।

FRBM আইন, ২০০৩-এৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লেখো।

FRBM আয়েন, 2003 नि आबुं महरखौ लिर।

- (iv) "Voluntary unemployment can exist in an economy with full employment equilibrium." Write whether this statement is correct or incorrect.

“পূৰ্ণ নিযুক্তিৰ ভাৰসাম্য অৱস্থাত থকা অর্থনীতি এখনত ইচ্ছাকৃত নিবনুৱা থাকিব পাৰে।”
উক্তিটো শুদ্ধ নে অশুদ্ধ লিখা।

“পূৰ্ণ নিযুক্তিৰ ভাৰসাম্য অৱস্থায় থকা একটি অর্থনীতিতে ইচ্ছাকৃত বেকাৰ থাকতে পাৰে।” উক্তিটি শুদ্ধ না অশুদ্ধ লেখো।

“आबुं थिसननाय गोरोबथाइ थासारियाव थानाय रांखान्थि मोनसेआव गाव गोसो जानाय दां गैयि थानो हागौ।” बुंथिनाया गेबेंना गोरोन्थि लिर।

ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ 'ব্ৰিটন উড্' অধিবেশনখন কোন চনত অনুষ্ঠিত হৈছিল?

ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ 'ব্ৰিটন উড্' অধিবেশনটি কোন সালে অনুষ্ঠিত হৈছিল?

জথাই হাৰুনি 'ব্ৰিটন উড্' জথুম্মাখৌ মাৰে মাযথাইয়াব খুনায জাদৌমোন?

(vi) When the level of effective demand is attained?

সক্ৰিয় চাহিদাৰ স্তৰ কেতিয়া প্ৰাপ্ত হয়?

সক্ৰিয় চাহিদাৰ স্তৰ কখন অৰ্জিত হয়?

গোহোম গোনা বিনায়নি খলব মাৰ্ভা মোননো হাযৌ?

(vii) $NNP_{FC} = NNP_{MP} - \underline{\hspace{2cm}}$. (Fill in the blank)

উপাদান ব্যয়ত $NNP =$ বজাৰ দৰত $NNP - \underline{\hspace{2cm}}$ । (খালী ঠাই পূৰ কৰা)

উপাদান ব্যয়ে $NNP =$ বাজাৰ দৰে $NNP - \underline{\hspace{2cm}}$ । (শূন্যস্থান পূৰ্ণ কৰো)

দিহুনথাই আয়াব $NNP =$ বাজাৰ বেসেনাব $NNP - \underline{\hspace{2cm}}$ ।

(লাঁদাং জাযগা আৰু খালাম)

নিম্নোক্ত যে-কোনো পাঁচটি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দাও :

গাহায়নি জাযখিজায়া মোনবা সোঁনাযনি ফিননায হৌ :

(i) Write two differences between direct tax and indirect tax.

প্ৰত্যক্ষ কৰ আৰু পৰোক্ষ কৰৰ দুটা পাৰ্থক্য লিখা।

প্ৰত্যক্ষ কৰ এবং পৰোক্ষ কৰৰ দুটি পাৰ্থক্য লেখো।

থোঁজোঁ খাজেনা আরো খেসালিয়া খাজোনানি মোননৈ ফাৰাগ লির।

(ii) What do you understand by 'paradox of thrift'?

'মিতব্যয়িতাৰ সাঁথৰ' বুলিলে কি বুজা?

'মিতব্যয়িতাৰ আপাতবিরোধী সত্য' বলতে কী বোঝো?

'মুলাম্ফানি পাৰাদক্স' বুজোঁলা মা বুজিযৌ?

(iii) Write one similarity and one difference between capital goods and intermediate goods.

মূলধনী দ্ৰব্য আৰু মধ্যবৰ্তী দ্ৰব্যৰ এটা সাদৃশ্য আৰু এটা পাৰ্থক্য লিখা।

মূলধনী দ্রব্য এবং মধ্যবর্তী দ্রব্যের একটি সাদৃশ্য এবং একটি পার্থক্য লেখো।

ফুন্জি বেসাদ আরো গেজের খলবনি বেসাদনি মোনসে মहरसे আরো মোनसे फाराग लिर।

(iv) Explain the concept of ex-ante investment and ex-post investment.

প্রত্যাশিত বিনিয়োগ আরু শেহান্ত বিনিয়োগ ধারণা দুটা বুজাই লিখা।

প্রত্যাশিত বিনিয়োগ এবং শেষ বিনিয়োগ ধারণা দুটি ব্যাখ্যা কৰো।

सानग्रोखानाय खाथायनाय आरो मोनखांखानाय खाथायनाय सानदांथि मोननैखौ बुजायना लिर।

(v) What are sources of supply of foreign currency in an economy?

অর্থনীতি এখনত বিদেশী মুদ্রার যোগানৰ উৎসসমূহ কি কি?

একটি অর্থনীতিতে বিদেশী মুদ্রার জোগানের উৎসসমূহ কী কী?

रांखान्थि मोनसेयाव गुबुन हादोरारि रांखावरिनि जगायनायनि फुंखाफोरा मा मा?

(vi) Differentiate between revenue expenditure and capital expenditure.

ৰাজহ ব্যয় আরু মূলধনী ব্যয়ৰ মাজত পার্থক্য দেখুওৱা।

রাজস্ব ব্যয় এবং মূলধনী ব্যয়ের মধ্যে পার্থক্য দেখাও।

आय खरसा आरो फुन्जि खरसानि गेजेराव फाराग दिन्थि।

(vii) What do you understand by devaluation of domestic currency? Write with an example.

দেশীয় মুদ্রার অরমূল্যায়ন বুলিলে কি বুজা? উদাহরণসহ লিখা।

দেশীয় মুদ্রার অবমূল্যায়ন বলতে কী বোঝা? উদাহরণসহ লেখো।

हादोरारि रांखावरिनि बेसेन खमायनाय बुडोब्ला मा बुजियो? बिदिन्थिजों लिर।

3. Answer **any two** of the following questions :

3×2=6

তলৰ যিকোনো দুটা প্রশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोननै सोनायनि फिननाय हो :

(i) In an economy marginal propensity to save is 0.5. What will be the increase in income if there is a new investment of Rs. 600 crores?

অর্থনীতি এখনৰ প্ৰান্তিক সঞ্চয় প্ৰবণতা হৈছে 0.5। এনে ক্ষেত্ৰত 600 কোটি টকাৰ নতুন বিনিয়োগে অর্থনীতিত কিমান পৰিমাণৰ নতুন আয়ৰ সৃষ্টি কৰিব?

একটি অর্থনীতির প্ৰান্তিক সঞ্চয় প্ৰবণতা হল 0.5। একপ ক্ষেত্ৰে 600 কোটি টকাৰ নতুন বিনিয়োগ অর্থনীতিতে কত পৰিমাণ নতুন আয়ৰ সৃষ্টি কৰবে?

रांखान्थि मोनसेनि रुगुडारि थिनो गोसो जानाया जादों 0.5। बे बेलायाव 600 कौटि रानि गोदान खाथायनाया रांखान्थियाव बेसेबां बिबांनि गोदान आय सोरजिगोन?

(ii) What is fiscal policy ? Write its *two* objectives ? 1+2=3

ৰাজকোষীয় নীতি কি ? ইয়াৰ দুটি উদ্দেশ্য লিখা।

ৰাজস্ব নীতি কী ? এর দুটি উদ্দেশ্য লেখো।

সাহায্য মাৰসোলোআ মা ? বেনি মোননৈ থাংখি লিৰ।

(iii) How financial deficits can be reduced ? Explain briefly.

বিত্তীয় ঘাট কেণেকৈ দূৰ কৰিব পাৰি ? চমুকৈ বৰ্ণনা কৰা।

আৰ্থিক ঘাটতি কীভাবে দূৰ কৰা যেতে পারে ? সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।

রাং-সাহায্যি আংখালখৌ মাৰৌ গৈয়া খালামনো হায়ো ? সুন্দ'য়ে বৈখিব।

(iv) In the context of national income accounting, analyse the concept of planned and unplanned change in inventories with a hypothetical example.

জাতীয় আয় গণনাৰ প্ৰসংগত পূৰ্ববৰ্তী দ্ৰব্যৰ পৰিকল্পিত আৰু অপৰিকল্পিত পৰিবৰ্তনৰ ধাৰণা কাল্পনিক উদাহৰণ এটাৰ সহায়ত বুজাই লিখা।

জাতীয় আয় গণনাৰ প্ৰসঙ্গে পূৰ্ববৰ্তী দ্ৰব্যৰ পৰিকল্পিত এবং অপৰিকল্পিত পৰিবৰ্তনৰ ধাৰণা একটি কাল্পনিক উদাহৰণৰ সাহায্যে বুঝিয়ে লেখো।

হায়ুডাৰি আয় সানৰিখিনায়নি লোব্বায়াব উননি বেসাদনি বিথাংখি আরো বিথাংখি নডি সোলায়নায়নি সানদাংখি সান মোন্দাংখি বিদিন্থি মোনসেনি হেফাজাবাব বুজায়না লিৰ।

4. Answer *any two* of the following questions : 6×2=12

তলৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচৰ যে-কোনো দুটি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দাও :

গাহায়নি জায়খিজায়া মোননৈ সোঁনায়নি ফিননায় হো :

(i) What is balance of payment ? Explain its components.

1+5=6

পৰিশোধৰ সমতা কি ? ইয়াৰ উপাদানসমূহ ব্যাখ্যা কৰা।

পৰিশোধৰ সমতা কী ? এর উপাদানসমূহ ব্যাখ্যা কৰো।

রাংহোনাযনি সমানথায়া মা ? বেনি জথাইফোরখৌ বৈখিব।

(ii) Explain the process of credit creation by commercial banks.

What is money multiplier ?

5+1=6

বাণিজ্যিক বেংকৰ ঋণ সৃষ্টিৰ প্ৰক্ৰিয়া ব্যাখ্যা কৰা। মুদ্ৰা গুণক কি ?

বাণিজ্যিক ব্যাংকৰ ঋণ সৃষ্টিৰ প্ৰক্ৰিয়া ব্যাখ্যা কৰো। মুদ্ৰা গুণক কী ?

ফালাংগিয়াৰি রাংখ 'নি দাহাৰ সোৰজিনায়নি ফাৰিখান্থি বৈখিব। রাং গুন বাংহোগায়া মা ?

(iii) What is aggregate demand ? Write about its components.
1+5=6

সামগ্রিক চাহিদা কি? ইয়াৰ উপাদানসমূহৰ বিষয়ে লিখা।

সামগ্রিক চাহিদা কী? এর উপাদানসমূহের বিষয়ে লেখো।

गासै बिनाया मा ? बेनि जथाइफोरनि सोमोन्दै लिर।

(iv) Is GDP an indicator of welfare of a nation ? Justify your answer.

GDP দেশ এখনৰ কল্যাণৰ নিৰ্দেশক হয়নে? তোমাৰ উত্তৰৰ যুক্তিযুক্ততা আগবঢ়োৱা।

GDP কি একটি দেশের কল্যাণের নির্দেশক হয়? তোমার উত্তরের যুক্তি দাও।

GDP आ हादोर गंसेनि गोजोननि दिन्थिसारग्रा नंगौ ना ? नौनि फिननायनि जुक्ति गोनां हो।

5. Answer **any one** of the following questions : 8×1=8

তলৰ যিকোনো এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো একটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनसे सौनायनि फिननाय हो :

(i) What is value addition ? Explain the value-added method of calculating national income. Write an important merit of this method.

1+6+1=8

মূল্য সংযোজন কি? জাতীয় আয় গণনাৰ মূল্য সংযোজন পদ্ধতি ব্যাখ্যা কৰা। এই পদ্ধতিৰ এটা মূল সুবিধা লিখা।

মূল্য সংযোজন কী? জাতীয় আয় গণনার মূল্য সংযোজন পদ্ধতিটি ব্যাখ্যা কৰো। এই পদ্ধতিৰ একটি প্রধান সুবিধা লেখো।

बेसेन दाजाबदेरनाया मा ? हायुडारि आय हिसाब खालामनायनि बेसेन दाजाबदेरनाय मावखान्थिख्रौ बेखेव । बे आदबनि मोनसे गोनांधार खाबु लिर।

(ii) Write about the quantitative and qualitative measures used by the central bank to regulate money supply in an economy.

কেন্দ্রীয় বেংকে অর্থনীতিত মুদ্রার যোগান নিয়ন্ত্রণ কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা পৰিমাণবাচক আৰু গুণবাচক আহিলাসমূহৰ বিষয়ে লিখা।

অর্থনীতিতে মুদ্রার জোগান নিয়ন্ত্রণ করার জন্য কেন্দ্রীয় ব্যাঙ্ক দ্বারা ব্যবহৃত পরিমাণবাচক এবং গুণবাচক পরিমাপসমূহের বিষয়ে লেখো।

मिरुवारि रांख 'आ रांखान्थियाव रांखावरि जगायनाय सामलायनो थाखाय बाहायनाय बिबाडारि आरो गुनआरि जखा सुनायफोरनि सोमोन्दै लिर।

(iii) Explain the working of investment multiplier with example.

What is backward working of investment multiplier ?

$$7+1=8$$

বিনিয়োগ গুণকৰ কাৰ্যপ্ৰক্ৰিয়া উদাহৰণসহ ব্যাখ্যা কৰা। বিনিয়োগ গুণকৰ পশ্চাদমুখী ক্ৰিয়া কি?

বিনিয়োগ গুণকৰ কাৰ্যপ্ৰক্ৰিয়া উদাহৰণসহ ব্যাখ্যা কৰো। বিনিয়োগ গুণকৰ পশ্চাদমুখী ক্ৰিয়া কী?

खाथायनाय गुनहोग्रानि मावनाय फारिखान्थिखौ बिदिन्थिजौ बेखेव । खाथायनाय गुनहोग्रानि उनमोख्राडारि जाथाइया मा ?

PART-B / খ-অংশ / খ-অংশ / ख-बाहागो

(Indian Economic Development)

(ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন)

(ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন)

(भारतआरि रांखान्थि दावगानाय)

6. Give short answer to **any four** of the following questions :

$$1 \times 4 = 4$$

তলৰ যিকোনো চাৰিটা প্ৰশ্নৰ চমু উত্তৰ দিয়া :

নীচৰ যে-কোনো চাৰিটা প্ৰশ্নৰ সংক্ষিপ্ত উত্তৰ দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनब्रै सोंनायनि सुंद' फिननाय हो :

(i) What is 'marketable surplus' in the context of agricultural production ?

কৃষি উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰত 'বিক্ৰীযোগ্য উদ্বৃত্ত' কি?

কৃষিজ উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰে 'বিক্ৰয়যোগ্য উদ্বৃত্ত' কী?

आबाद दिहुननायनि बेलायाव 'फाननायाव बाग्ला' या मा ?

(ii) Write the full form of NCERT.

NCERT ৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লিখা।

NCERT-এৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লেখো।

NCERT-নি আৰু মহৰখৌ লিৰ।

(iii) Which Indian company bought the English tea company 'Tetley' in 2000 ?

কোনটো ভাৰতীয় কোম্পানীয়ে 2000 চনত ইংলেণ্ডৰ চাহ কোম্পানী 'Tetley (টটলী)' ক্ৰয় কৰিছিল?

কোন ভাৰতীয় কোম্পানী 2000 সালে ইংলেণ্ডৰ চাহ কোম্পানী 'Tetley (টটলী)' ক্ৰয় কৰিছিল?

মাৰ্বে ভাৰতআৰি কোম্পানীয়া 2000 মাথথাইয়াব ইংলেণ্ডনি সাহা কোম্পানী 'Tetley (টটলী)' ক্ৰয় কৰিছিল?

(iv) The owner of a saloon is a regular salaried/self-employed/casual wage labourer. (Choose the correct option)

এখন চেলুনৰ স্বত্বাধিকাৰী জন হৈছে নিয়মীয়া বেতনভোগী/স্বনিয়োজিত/নৈমিত্তিক শ্ৰেণীৰ শ্ৰমিক। (শুদ্ধ বিকল্প বিচাৰ কৰা)

একজন সেলুনৰ স্বত্বাধিকাৰী হ'লেন নিয়মিত বেতনভোগী/স্বনিয়োজিত/নৈমিত্তিক শ্ৰেণীৰ শ্ৰমিক। (শুদ্ধ বিকল্পটি বেছে নাও)

গংসে সেলুননি বিগোমায়া জাদোঁ বেতন মোনবায় থায়া/গাবআৰি থিসননায়া/নাং 'ব' থাখোনি মাওদাংসা। (গেবেঁ বাসিস্তায়া সায়াখ')

(v) What is India's ranking in terms of Human Development Index, 2023-24 ?

2023-24 ত মানব উন্নয়ন সূচকৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতৰ স্থান কিমান?

2023-24-এ মানব উন্নয়ন সূচকৰ ক্ষেত্ৰে ভাৰতৰ স্থান কত?

2023-24 আৰু সুবুঁ জৌগানায় ফাৰিনি বেলায়াব ভাৰতনি জায়গায় মা?

(vi) Agriculture/Industry/Services sector is the largest contributor to the National Income of India at present. (Choose the correct option)

বৰ্তমান সময়ত ভাৰতৰ জাতীয় আয়লৈ কৃষি/উদ্যোগ/সেৱা খণ্ডই সৰ্বাধিক বৰঙণি যোগায়। (শুদ্ধ বিকল্প বিচাৰ কৰা)

বৰ্তমান সময়ে ভাৰতৰ জাতীয় আয়ে কৃষি/শিল্প/সেৱা খণ্ডেই সৰ্বাধিক অবদান ৰয়েছে। (শুদ্ধ বিকল্পটি বেছে নাও)

आथिखाल समाव भारतनि हायुडारि आयसिम आबाद/दारिमिन/सिबिथाइ खोन्दोआ
बयनिखुइ बांसिन बिहोमा होयो।
(गेबें बासिस्लाय सायख')

7. Answer **any five** of the following questions : 2×5=10

তলৰ যিকোনো পাঁচটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো পাঁচটি প্ৰশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया सौनायनि फिननाय हो :

(i) Write *two* causes of slow economic growth and re-emergence of poverty in Pakistan.

পাকিস্তানৰ মন্থৰ অৰ্থনৈতিক বৃদ্ধি আৰু দৰিদ্ৰতাৰ পুনৰ উত্থানৰ দুটা কাৰণ লিখা।

পাকিস্তানৰ মন্থৰ অৰ্থনৈতিক বৃদ্ধি এবং দারিদ্রতার পুনঃউত্থানের দুটি কারণ লেখো।

पाकिस्थाननि लासै रांखान्थि बांनाय आरो निखावरिनि हांखोआ फिन जरुरि जानायनि
मोननै जाहोन लिर।

(ii) Classify the following into renewable and non-renewable resources :

তলত দিয়াবোৰক নবীকৰণযোগ্য আৰু অনবীকৰণযোগ্য সম্পদত শ্ৰেণীবিভাজন কৰা :

নিম্নোক্তগুলিকে নবীকৰণযোগ্য এবং অনবীকৰণযোগ্য সম্পদে শ্ৰেণীবিভাজন কৰো :

गाहायाव होनायफोरखौ फोदानजाफिननाय आरो फोदानफिनजायि सम्पदआव थाखो बाहागो
खालाम :

(a) Tree

গছ

গাছ

बिफां

(b) Coal

কয়লা

কয়লা

खैला

(c) Iron ore

লোৰ আকৰ

লৌহ আকৰিক

সোৱ ফেৰক্সোনা

(d) Sea fish

সাগৰীয় মাছ

সাগৰীয় মাছ (সামুদ্রিক মাছ)

লৈথোআৰি না

(iii) Write two benefits of formal sector employment.

আনুষ্ঠানিক খণ্ডৰ নিযুক্তিৰ দুটা সুবিধা লিখা।

আনুষ্ঠানিক খণ্ডৰ নিযুক্তিৰ দুটি সুবিধা লেখো।

নেমআৰি খোন্দোনি থিসননাথনি মোননৈ মুলাম্ফা (খাবু) লিৰ।

(iv) What do you understand by outsourcing ? Write with an example.

বহিঃউৎস গ্ৰহণ বুলিলে কি বুজা? উদাহৰণসহ লিখা।

বহিঃউৎস গ্ৰহণ বলতে की बोझो? उदाहरणसह लेखो।

बायजोफुंखा नाजावनाय बुझोब्ला मा बुजियो? बिदिन्थिजों लिख।

(v) What are the types of economic system ? Which economic system did India adopt after independence ? 1+1=2

অর্থনৈতিক ব্যৱস্থাৰ প্ৰকাৰ কেইটা কি কি? স্বাধীনতাৰ পিছত ভাৰতে কোনটো অর্থনৈতিক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছিল?

অর্থনৈতিক ব্যবস্থার প্রকারগুলি কী কী? স্বাধীনতার পরে ভারত কোন্ অর্থনৈতিক ব্যবস্থাটি গ্রহণ করেছিল?

राखान्थियारि खान्थिफोरनि रोखोंमफोरा मा मा? उदांस्त्रिनि उनाव भारतआ माबे रांखान्थि खान्थिखौ आजावदोंमोन?

(vi) Write two important achievements of India's education sector.

ভাৰতৰ শিক্ষা খণ্ডৰ দুটা উল্লেখযোগ্য সফলতা লিখা।

ভাৰতৰ শিক্ষা খণ্ডৰ দুটা উল্লেখযোগ্য সফলতা লেখো।

ভাৰতৰ সোঁলোঁথাই খোন্দোনি মোননৈ মন্ত্ৰ 'জাথাব জাফুসাৰনাথ লিৰ।

(vii) What are the aspects included in 'agricultural marketing' process ?

'কৃষি বিপণন' প্ৰক্ৰিয়াত কি কি দিশ অন্তৰ্ভুক্ত হয়?

'কৃষি-বিপণন' প্ৰক্ৰিয়াতে কী কী দিক অন্তৰ্ভুক্ত হয়?

'আবাদাৰি হাথাই' ফাৰিখান্দিয়াব মা মা দিগ সোঁসননাথ জাযো?

8. Answer **any two** of the following questions :

3×2=6

তলৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচৰ যেকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দাও :

গাহায়নি জায়খিঁজায়া মোননৈ সোঁনাথনি ফিননাথ হো :

(i) When did the Central Pollution Control Board of India was established ? Write two functions of this board. 1+2=3

ভাৰতবৰ্ষত কেন্দ্ৰীয় প্ৰদূষণ নিয়ন্ত্ৰণ পৰিষদ কেতিয়া গঠন কৰা হৈছিল? এই পৰিষদৰ দুটা কাৰ্য্য লিখা।

ভাৰতবৰ্ষে কেন্দ্ৰীয় দূষণ নিয়ন্ত্ৰণ পৰ্যদ কৰে গঠন কৰা হৈছিল? এই পৰ্যদৰ দুটা কাৰ্য লেখো।

ভাৰতআব মিৰু গিজা জানাথ হোঁৰথায়া আফাদখৌ মাৰুলা দানাথ জাদোঁমোন? বে আফাদনি মোননৈ খামানি লিৰ।

(ii) Match the left and right hand side of the following table :

তলৰ তালিকাৰ বাওঁপক্ষ আৰু সোঁপক্ষ মিলোৱা :

নীচৰ তালিকাৰ বামদিক এবং ডানদিক মেলাও :

गाहायनि थख 'लाइनि आगसि फारसेखौ आगदा फारसेजों गोरोबहो :

1. Prime Minister প্রধানমন্ত্রী প্রধানমন্ত্রী गाहाइ मन्त्रि	A. Seeds that give large proportion of outputs অধিক অনুপাতত উৎপাদন কৰিব পৰা বীজ অধিক অনুপাতে উৎপাদন করতে পাৰা বীজ गोबां रुजुथाइयाव दिहुननो हानाय जोलै
2. Gross Domestic Product মুঠ দেশীয় উৎপাদন মোট দেশীয় উৎপাদন जथाइ नखर दिहुनथाइ	B. Quantity of goods that can be imported আমদানি কৰিব পৰা সামগ্ৰীৰ পৰিমাণ आमदानी करते पारा सामग्रीर परिमाण लाबोनो हानाय बेसादिनि बिबां

3. Quota
কোটা

কোটা

কবটা

C. Chairperson of the Planning
Commission

পৰিকল্পনা আয়োগৰ অধ্যক্ষ

পৰিকল্পনা আয়োগৰ অধ্যক্ষ

बिथांखि आय 'गनि आफादगिरि

4. Land reform measures
ভূমি সংস্কাৰ ব্যৱস্থাবলী
ভূমি সংস্কাৰ ব্যবস্থাবলী

हा सोदांनाय राहा

D. The money value of all the final
goods and services produced
within the economy in one year

এক অৰ্থব্যৱস্থাত এটা নিৰ্দিষ্ট বছৰত উৎপাদিত
সকলো অন্তিম ব্যৱহাৰযোগ্য সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ
মুদ্রা মূল্য

এক অৰ্থব্যৱস্থাত এটা নিৰ্দিষ্ট বছৰে উৎপাদিত
সকল অন্তিম ব্যৱহাৰযোগ্য সামগ্ৰী এবং সেৱাৰ
মুদ্রা মূল্য

मोनसे रांखान्थियाव मोनसे थि बोसोराव दिहुनजानाय
गासै जोबथा बाहायजाथाव बेसाद आरो सेवानि
रांआरि मान।

5. HYV seeds
উচ্চ উৎপাদনক্ষম বীজ
উচ্চ উৎপাদনক্ষম বীজ
গোবাঁ সোমজিহোনায জোলৈ
- E. Improvements in the field of
agriculture to increase its
productivity
উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধিৰ বাবে কৃষি খণ্ডত সাধন কৰা
উন্নতি
উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধিৰ জন্য কৃষিখণ্ডে সাধন কৰা
উন্নতি
দিহুনথাই বাঁহোনাযনি থাখায় আবাদ বিথিঁআব
লাবোনায দাবগানায়
6. Subsidy
ৰাজসাহায্য
ভৰ্তুকি
ৰেহায় মদদ
- F. The monetary assistance given by
government for production
activities
উৎপাদন কাৰ্যৰ বাবে চৰকাৰে দিয়া মুদ্রা সাহায্য
উৎপাদন কাৰ্যৰ জন্য সরকারের দেওয়া মুদ্রা
সাহায্য
দিহুননায খামানিনি থাখায় সরকারা হোনায রাঁ
মদদ

(iii) Who is a worker ? Are the following workers — a beggar, a thief, a smuggler and a gambler ? Why ? 1+2=3

শ্রমিক কাক বোলে? ভিক্ষাৰী, চোৰ, চোৰাং কাৰবাৰী, জুৱাৰী — এইসকল শ্রমিক
হয়নে? কাৰণ দৰ্শোৱা।

শ্রমিক কাকে বলে? ভিক্ষুক, চোর, চোৱাকারবাৰী, জুয়াৰী — এৱা কি শ্রমিক? কাৰণ
দেখাও।

খামানি মাৱগ্ৰা সোৱখৌ বুড়ো? বিৰায়াৰি, সিখাব, সিখাবৈ ফালাংগি খালামগ্ৰা, জুৱাৰি-
বেসোৱো খামানি মাৱগ্ৰানা? জাহোন দিখি।

(iv) Explain the 'great leap forward campaign' of China as initiated in 1958.

1958 চনত চীনত গ্ৰহণ কৰা 'সন্মুখলৈ বৃহৎ জাপ অভিযান' চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

1958 সালে চীনেৰ গ্ৰহণ কৰা 'সন্মুখে বৃহৎ অগ্ৰগতি অভিযান' সংক্ষেপে ব্যাখ্যা
কৰো।

1958 মাযথাইয়াব চীনাৱ আজাবনায 'great leap forward জাবৰিখানায' নি
সুঁদ 'যৈ বেখেব।

9. Answer **any two** of the following questions :

6×2=12

তলৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोननै सोनायनि फिननाय हो :

(i) Write a note on the development path of India, China and Pakistan.

ভাৰত, চীন আৰু পাকিস্তানৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন পৰিক্ৰমাৰ বিষয়ে এটা টোকা লিখা।

ভাৰত, চীন এবং পাকিস্তানের অর্থনৈতিক উন্নয়ন পরিক্রমার বিষয়ে একটি টীকা লেখো।

भारत, चीन, आरु पाकिस्थाननि रांखान्थि जौगानाय लामानि सोमोन्दै रेबसुं लिर।

(ii) Write **two** differences between human capital and physical capital. Discuss the sources of human capital formation.

2+4=6

মানৱ মূলধন আৰু ভৌতিক মূলধনৰ দুটা পাৰ্থক্য লিখা। মানৱ মূলধন গঠনৰ উৎসসমূহ আলোচনা কৰা।

মানব মূলধন এবং ভৌতিক মূলধনের দুটি পার্থক্য লেখো। মানব মূলধন গঠনের উৎসসমূহ আলোচনা কৰো।

सुबुं फुन्जि आरु महारि फुन्जिनि मोननै फाराग लिर। सुबुं फुन्जि दानायनि फुंखाफोरखौ सावराय।

(iii) Discuss the importance of credit for rural development.

Write **three** differences between formal and informal sources

of rural credit.

3+3=6

গ্রাম্য উন্নয়নৰ বাবে ঋণৰ প্ৰয়োজনীয়তা আলোচনা কৰা। গ্রাম্য ঋণৰ আনুষ্ঠানিক আৰু অনানুষ্ঠানিক উৎসৰ তিনিটা পাৰ্থক্য লিখা।

গ্রাম্য উন্নয়নের জন্য ঋণের প্রয়োজনীয়তা আলোচনা কৰো। গ্রাম্য ঋণের আনুষ্ঠানিক এবং অনানুষ্ঠানিক উৎসের তিনটি পার্থক্য লেখো।

गामि दावगानायनि थाखाय दाहारनि गोनांथिखौ सावराय। गामि दाहारनि नेम आरु अनेम फुंखानि मोनथाम फाराग लिर।

(iv) Write short notes on **any two** of the following : 3+3=6

তলৰ যিকোনো দুটাৰ বিষয়ে চমু টোকা লিখা :

নীচের যে-কোনো দুটিৰ বিষয়ে সংক্ষিপ্ত টীকা লেখো :

गाहायनि जायखिजाया मोननैनि सोमोन्दै रेबसुं लिर :

(a) Import substitution trade policy

আমদানি প্ৰতিকল্পন বাণিজ্য নীতি

আমদানি প্ৰতিস্থাপন বাণিজ্য নীতি

लाबोनाय सोलायनाय फालांगियारि मावसोलो

(b) Role of small-scale industry in Indian economy

ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগৰ ভূমিকা

ভাৰতীয় অৰ্থনীতিতে ক্ষুদ্ৰ শিল্পৰ ভূমিকা

भारतआरि रांखान्थियाव उन्दै जखानि दारिमिननि बिफाव

(c) Condition of agriculture sector of India at the time of independence

স্বাধীনতাৰ সময়ত ভাৰতৰ কৃষি খণ্ডৰ অৱস্থা

স্বাধীনতাৰ সময়ে ভাৰতৰ কৃষিখাতৰ অৱস্থা

उदांस्त्रिनि समाव भारतनि आबाद खोन्दोनि थासारि

10. Answer **any one** of the following questions :

8×1=8

তলৰ যিকোনো এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো একটি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनसे सोनायनि फिननाय हो :

(i) What is organic farming ? How does it help in sustainable development ? Write *three* merits and *two* limitations of organic farming.

1+2+5=8

জৈৱিক কৃষি পদ্ধতি কি? এই পদ্ধতিয়ে বহনক্ষম উন্নয়নত কেনেদৰে সহায় কৰে?

জৈৱিক কৃষি পদ্ধতিৰ তিনিটা সুফল আৰু দুটা সীমাবদ্ধতা লিখা।

জৈবিক কৃষি পদ্ধতি কী? এই পদ্ধতিটি বহনক্ষম উন্নয়নে কীভাবে সাহায্য করে?
জৈবিক কৃষি পদ্ধতির তিনটি সুফল এবং দুটি সীমাবদ্ধতা লেখো।

মিথিংগাযারি আবাদ মাখনায় খান্থিয়া মা? বে খান্থিয়া বানস'থাব দাবগানায়াব মাঝেই
হেফাজাব খালামো? মিথিংগাযারি আবাদ মাখনায় খান্থিনি মৌনথাম মোজাং আরো মৌননৈ
সিমাগোনাংখৌ লির।

- (ii) "The threat to India's environment poses a dichotomy."
Based on this statement, write an analytical note on the
current environmental situation and problems in India.
What are the factors responsible for land degradation in
India ?
6+2=8

“ভাৰতবৰ্ষত পৰিবেশৰ প্ৰতি ভাবুকিয়ে দ্বিভাজনৰ সৃষ্টি কৰিছে।” এই উক্তিৰ ভিত্তিত
ভাৰতবৰ্ষৰ বৰ্তমানৰ পৰিবেশীয় অৱস্থা তথা সমস্যাৰ বিষয়ে এটা বিশ্লেষণাত্মক টোকা
লিখা। ভাৰতত ভূমিৰ অৱনমনৰ বাবে জগৰীয়া কাৰকসমূহ কি কি?

“ভাৰতবৰ্ষে পৰিবেশৰ প্ৰতি বিপদেৰ আশঙ্কা দ্বিভাজনেৰ সৃষ্টি কৰেছে।” এই উক্তিৰ
ভিত্তিতে ভাৰতবৰ্ষেৰ বৰ্তমানেৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক অৱস্থা তথা সমস্যাৰ বিষয়ে এক
বিশ্লেষণাত্মক টীকা লেখো। ভাৰতে ভূমিৰ উৎকৰ্ষ হ্ৰাস কৰাৰ জন্য কোন্ কাৰণগুলি
দায়ী?

ভাৰত হাদোৱাব আৰহাবানি ফাৰসে খুঁফোদনাংআ নৈসোখানায সোমজিহোদৌ। বে বুথিনি বিথায়াব
ভাৰত হাদোৱনি আথিখালনি আৰহাবাযাৰি থাসাৰি আরো জেনানি সোমোন্দৈ মৌনসে
বিজিৰথাইয়াৰি ৰেবসুং লিৰ। ভাৰতআব হানি জামখ' হোনাংয়নি থাখায় দায়গোনাং জাহোগ্ৰাফোৱা
মা মা?

- (iii) Briefly write about — (a) industrial sector reform (b) financial
sector reform and (c) tax reform measures undertaken as
part of liberalization policy of economic reforms, 1991.

3+3+2=8

ভাৰতত 1991 চনৰ অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰৰ অন্তৰ্গত উদাৰীকৰণ নীতিৰ অংশ ৰূপে
ৰূপায়ণ কৰা — (a) উদ্যোগিক খণ্ডৰ সংস্কাৰ (b) বিত্তীয় খণ্ডৰ সংস্কাৰ আৰু (c) কৰ
সংস্কাৰৰ বিষয়ে চমুকৈ বৰ্ণনা কৰা।

ভাৰতে 1991 সালেৰ অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰেৰ অন্তৰ্গত উদাৰীকৰণ নীতিৰ অংশৰূপে
ৰূপায়ণ কৰো — (a) উদ্যোগিক খণ্ডেৰ সংস্কাৰ (b) আৰ্থিক খণ্ডেৰ সংস্কাৰ এবং (c)
কৰ সংস্কাৰেৰ বিষয়ে সংক্ষেপে বৰ্ণনা কৰো।

ভাৰতআব 1991 মাযথাইনি সাংখান্থি সোদানাংয়নি সিঙাব উদাংখান্থি মাবসোলোনি বাহাগো
হিসাবৈ জাফুং হো — (a) দাৰিমিনাৰি খোন্দোনি সোদানাং (b) সাং রাহা খোন্দো সোদানাং (c)
খাজোনা সোদানাংয়নি সোমোন্দৈ সুন্দ'থৈ বেখেব।